

Gegants i Carnaval

Amadeu Carbó

Els carnivals del nostre país s'han configurat a mida que les poblacions els anaven recuperant, després de superar les prohibicions que impedièn de celebrar-lo durant l'època de la dictadura franquista. Aquestes recuperacions han donat com a resultat diferents maneres de celebrar-lo i que avui fan que Catalunya disfruti d'una diversitat de carnivals per a tots els gustos. Alguns d'ells giren a l'entorn dels àpats comunitaris, cargolades, xatonades, truites i altres menges on el porc i el greix en són els protagonistes. D'altres les rues de carrosses i els concursos de disfresses són el canal per transgredir l'ordre establert durant la resta de l'any, al mateix temps que animen i donen vida als dies previs a l'entrada de la quaresma.

D'aquestes expressions carnavalesques n'hi ha que han assolit un renom considerable per la forta personalitat o bé per la força comunitària i de participació que algunes de les activitats tenen i que les converteixen en divisa de les festes de carnaval d'aquestes poblacions. El cas de Vilanova i la Geltrú amb la guerra de caramels, la Carlinada de Berga, o al Rúa de l'extermini de Sitges en són uns bons exemples.

Ara i centrant el tema, la participació de la imatgeria festiva i més concretament la dels gegants en les rues de carnestoltes es molt comú. Són moltes les ciutats i pobles que els gegants són presents en els actes del carnaval, com pot ser l'arribada del carnestoltes oferint-li un seguici tal i com si es tractés d'una personalitat, això sí, els gegants sota disfressa o màscara tal i com marca el ritual del carnaval o integrats en una comparsa com pot ser el cas, entre molts d'altres, dels gegants del barri de la Sagrada Família de Barcelona que han participat diverses vegades en la rua organitzada per els mercats municipals de la Ciutat disfressats a to de la comparsa que acompanyaven.

Per altre banda, hi han poblacions que han fet dels gegants un dels elements indispensables per a les celebracions del carnaval com pot ser el cas de Solsona prou conegut en el món geganter per la seva peculiaritat i el cas més recent de Torà que està configurant una festa de les de nova fornada amb molta embranzida.

A Solsona es pot disfrutar d'un dels Carnivals amb més personalitat, la seva estructura i tot el que l'envolta es d'anàlisi molt complicat i que corresponen a la personalitat de la mateixa ciutat, que no vol ser una població més, i es resisteix a sotmetres patrons externs que homogeneïtzin la seva identitat. De fet, els patrons que regeixen la vida festiva de Solsona reflecteixen aquesta manera de fer, el Corpus

i la festa de la Mare de Deu del Claustre son fortament ritualitzades. Els Carnavals de Solsona, malgrat la disbauxa que els caracteritza, son com les altres manifestacions festives d'aquesta ciutat, també fortament ritualitzades i encara que no hi ha cap protocol escrit es el mateix poble que el protegeix i el fa viu amb la seva participació masiva. Quasi bé podríem dir que els solsonins han sacralitzat el carnaval, com un espai de retrobament amb la pròpia ciutat i la seva gent on el foraster te dues opcions o ser un simple espectador que gaudirà d'un bon espectacle o en la mida que l'hi sigui possible integrar-se, tasca no gens fàcil, en el sentit mes profund d'aquest carnaval i participar d'aquest sentiment solsoní.

La història dels carnavals a Solsona comença a principis dels anys setanta, en època franquista. En la segona edició d'aquesta festa l'any 1972, en Manel Casserres va construir un cap de vaca com a mofa del bou. Aquesta iniciativa va tenir continuïtat i l'any 1974 apareixien les dues primeres parelles de gegants de carnaval, caricaturitzant les dues parelles de gegants de la ciutat i el mateix any s'estrenava el Bufi, peça musical composta per Joan Roure. Aquells primers impropis del carnaval solsoní van tenir hereus i l'any 1978 naixia el gegant boig amb els braços movils, aquesta serà la característica d'aquests gegants de Solsona que es repetirà en les properes incorporacions a la comparseria carnavalesca, que permet establir el divertit joc de mastegots en les cercaviles, i els dona la veritable singularitat. A partir de la incorporació del gegant boig es un no parar, l'any 1979 la boja s'incorpora al seguici, el Mocós un any després i el 1982 la geganteta boja. A aquests gegants cal afegir els quatre nans, el gegant Tofol Nano, L'Olimpic, i el Pep dels Oriols. A part els elements del bestiar com la Draca, el Mussol Xut, i el Comte de l'Assaltu tots ells parodiant el Drac, l'Àliga, i la Mulassa respectivament.

Cal parar comte en la necessitat dels solsonins en parodiar i caricaturitzar els elements tradicionals de les seves festes i solemnitats grosses. I es que el carnaval es el moment del calendari on es pot capgirar el mon i les formes. En aquest cas és una parodia d'efectes d'anada i tornada. El fet de fer mofa, per carnaval, de l'ordre establert el legitima i el referma per la resta de l'any en que la festa es seguirà regint, a Solsona, per uns patrons i unes estructures estrictament protocolaries.

A Torà i a pocs quilometres de Solsona els gegants son també protagonistes del Carnaval. Algú pot imaginar, que per proximitat, aquesta població s'ha emmirallat amb Solsona, tal i com estem acostumats els que vivim en les arrees urbanes on l'efecte mimètic, entre les poblacions, es usual. Res d'això, a Torà el carnaval es un altre història, que neix de la pròpia tradició del poble i la funció dels

gegants dins aquesta festa ens remet a la Llordera.

La Llordera era una dansa del període del Carnaval que consistia en dues parelles, una d'elles el bonic i la bonica, que ben mudats dansaven amb puntejats i formes fines al mateix temps i darrera d'ells el Brut i la Bruta, mal vestits i espellifats, escarnien els amaneraments dels bonics tot imitant-los de forma grotesca. Mentre tant, una parella de joves recollia menges per l'àpat del Dijous Gras. Amb la Llordera com a referent, l'any 1994, a Torà, estrenaven el gegant Brut i en edicions posteriors apareixen la bruta i el bonic. En aquest cas els gegants han recuperat la tradició de la Llordera encara que no en la seva forma però sí en la seva essència. A l'entorn d'aquesta idea de dualitat s'han creat grups que s'identifiquen amb els Bruts o amb els Bonics i que es d'esperar que a la llarga o a la curta estableixin competitivitat que enriqueiran aquest carnaval. El cas dels gegants de Torà el podem emmarcar dins la recuperació d'una tradició en el sentit i contingut però no amb la forma. És una forma de donar vigència i actualitat a una manifestació per voluntat del poble, que d'altre manera probablement no sobreviuria. En el país hi han diferents expressions festives que per evolució, reinvençió o recuperació han perdut la seva forma original i que gràcies precisament al fet d'una posada al dia són vives.

El fet de la participació dels gegants en els carnivals ens ha portat a remenar papers per cercar alguna pista, i cal dir que hem trobat ben poca cosa, per esbrinar si aquest costum que avui es força estès, té antecedents anteriors. Llevat d'un referent de la segona meitat del segle passat a Terrassa les poques referències ens porten a la Barcelona del segle XIX.

Com a testimoni gràfic una auca impresa per l'imatger Llorens pels vols del 1860 sota el nom *Entrada i entierro del Carnaval en Barcelona* en que entre els rodolins hi veiem dues parelles de gegants, una comparsa de caps grossos i un entremès molt semblant a un ball de bastons. Aquesta auca es relaciona directament amb les rues i festes de Carnaval organitzades per la Societat del Born. Aquesta entitat va donar a les festes de Carnaval molt de renom. Una de les activitats organitzades per la societat era l'arribada del rei Carnestoltes. Per la rebuda s'organitzava un seguici on sabem que hi participaven elements d'imatgeria ja que la mateixa Societat n'era propietària d'una parella que va ser construïda precisament com a gegants de Carnaval i que segons Joan Amades van ser cedits l'any 1878 a la Casa de la Caritat després d'uns anys d'inactivitat després de la dissolució de la Societat del Born el 1870.

Pel que fa a documents escrits i que venen a refermar el testimoni de l'auca trobem un article de Josep Anselm Clavé sota el nom *El*

Carnaval de Barcelona en 1860 publicat a Barcelona el mateix any i recollit per Joan Amades en el *Llibre Gegants Nans i altres Entremesos* on hi podem llegir ...*Obrien la marxa una parella de Gegants a l'antiga usança dels nostres rics pagesos...* mes endavant hi diu ... *seguien amb austera gravetat una altra parella de Gegants rodanxons...* Aquests darrers correspondrien als de la Societat del Born que deuen el sobrenom de rodanxons per el seu aspecte arrodonit. I per últim el text ens diu ...*i un altre gegant mòmia en vestit marroquí que tingué la sort de veure's desembarat de la seva demacrada muller...*

Aquests son de moment els únics testimonis històrics que coneixem de la participació de gegants per Carnaval. I per altre cantó el document obre noves incògnites sobre els gegants de Barcelona durant el segle passat, ja que dels gegants que esmenta el document només tenim identificats els rondanxons. Quins eren els altres gegants? Però això son figures d'un altre paner i tema per un altre article.

Amadeu Carbó i Martorell
14 d'Octubre 1998.

Article aparegut originariament a: Revista **Gegants** de l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya, tardor 1998